Б. В. Дергалюк,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний
університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: 0000-0001-8791-9121

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.113

УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРНОЮ МОДЕРНІЗАЦІЄЮ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

B. Dergaliuk,
PhD in Economics, Associate professor, Associate professor of the economics and entrepreneurship department,
National technical university of Ukraine "Igor Sikorsky Kiev polytechnic institute"

MANAGEMENT OF STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE REGIONAL ECONOMY

У статті обґрунтовується значення управління процесами структурної модернізації регіональної економіки. Виявлено значення управління структурними зрушеннями регіональної економіки. Визначено, що регіональна структурна модернізаційна політика є частиною державної політики, що формується під впливом географічних та історико-культурних особливостей, які зумовили структурні пропорції конкретного регіону. Встановлено, що процес розгляду та дослідження економічних систем незалежно від їх рівня, політичної або географічної приналежності ґрунтується на використанні системного підходу, тобто комплексного розгляду всіх елементів та підсистем досліджуваного об'єкту. Доведено, що неможливо здійснювати структурну модернізацію регіональної економіки без проведення регіональної політики модернізації, що також є частиною державної політики структурної модернізації. Визначено, що управління структурною модернізацією регіональної економіки повинно спрямовуватися на ряд перспективних напрямів щодо оптимізації структурних пропорцій регіональної економіки, а саме: ефективну пріоритизацію ключових галузей економіки регіонів; згортання депресивних галузей і виробництва; забезпечення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу у пріоритетні галузі регіону; стимулювання техніко-логічної та технічної модернізації матеріальної бази виробництва; розбудову потужного інституціонального поля як фактору стабілізації економічної системи; підтримку та повсюдне впровадження ресурсозберігаючих та безвідходних технологій виробництва; вироблення комплексної регіональної та державної політики, націленої на протидію деінтелектуалізації економіки тощо.

The article substantiates the importance of managing the processes of structural modernization of the regional economy. The importance of managing the structural shifts of the regional economy is revealed. It is determined that regional structural modernization policy is a part of state policy, which is formed under the influence of geographical and historical and cultural features, which determined the structural proportions of a particular region. It is established that the process of reviewing and researching economic systems, regardless of their level, political or geographical affiliation, is based on the use of a systematic approach, ie comprehensive consideration of all elements and subsystems of the studied object. It has been proved that it is not possible to carry out structural modernization of the regional economy without conducting a regional modernization policy, which in turn is part of the state policy of structural modernization, but, at the same time, the regional modernization policy is an instrument of structural modernization of the regional economy.

It is determined that the management of structural modernization of the regional economy should be directed to a number of promising directions for optimization of structural proportions of the regional economy, namely: effective prioritization of key sectors of the economy of regions focused on the development of innovative products

with high added value; curtailment of depressed industries and industries to eliminate unproductive spending on budgetary resources; ensuring favorable conditions for attracting foreign capital in the priority sectors of the region; promotion of technical, logical and technical modernization of the production base due to regional support for high-tech and innovative developments; building a strong institutional field as a factor in stabilizing the economic system; support and widespread introduction of resource-saving and waste-free production technologies; creation of conditions for full development of financial market institutions; development of a comprehensive regional and state policy aimed at counteracting the de-intellectualization of the economy, in particular slowing down of mass migration and increasing expenditures on the development of education and specialized institutions, etc.

Ключові слова: структурна модернізація, управління структурною модернізацією, регіональна економіка, регіональна політика, управління, регіон, структурні пропорції.

Key words: structural modernization, management of structural modernization, regional economy, regional policy, management, region, structural proportions.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Структура економіки як цілісне поняття характеризує сформовані пропорції, співвідношення окремих регіонів, галузей, секторів, форм власності тощо, які формують комплексне уявлення про характер та особливості національної та регіональних економічних систем. Таким чином, структурна політика будується на сукупності цілей та напрямів застосування інструментарію державного регуляторного апарату з метою формування цільової направленості безперервних процесів структурної трансформації.

Слідування відповідним ідеалам та економічним цінностям протягом усього періоду незалежності призвело до цілковитого нехтування однією із ключових ланок формування та реалізації структурних реформ, а саме інституційним чинником, який обумовлює характер середовища та ступінь ефективності здійснюваних регуляторних заходів, у тому числі у напрямі структурної модернізації регіональної економіки. Водночас домінуючими підходами при дослідженні проблематики структурних зрушень регіональної економіки та структурної політики загалом було окреслено "набір певних співвідношень" та можливостей маніпулювання ними, що можна, насамперед визначити як обмежений кількісний підхід. Тривалий час ігнорувався якісний підхід під час дослідження структурної модернізації регіональної економіки, основою якого є розуміння економічної структури передусім як структури відносин та причинно-наслідкових зв'язків регіонів та країни загалом, що дозволяє більш комплексно здійснювати аналіз структурних зрушень регіонів, уникаючи небажаного абстрагування та економічного примітивізму в процесах побудови управління структурною модернізацією регіональної політики.

Головне завдання структурного реформування економіки регіонів та України полягає у "створенні базового господарського комплексу внутрішнього розвитку і відповідної йому інституційної архітекτονіки, які стали б основою розвитку внутрішнього ринку, зміна правил гри в економіці і суспільстві, вирішення соціальних проблем та нарощування експортного потенціалу, але вже на здоровій, а не деформованій структурній основі. Такий комплекс не може бути створений лише на базі ринкових принципів (вони направляють розвиток структури у вже сформованому сировинному напрямку), а вимагає цілеспрямованої державної економічної політики" [5, с. 86].

Таким чином, можна зазначити, що для здійснення структурної модернізації регіональної економіки вагоме значення має інституціональний чинник.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Структурні пропорції економічних систем різних рівнів та напрямів їх модернізації досліджували такі західні науковці: Г. Александер, Дж. Бейлі, Г. Марковіц, М. Міллер, Ф. Модільяні, М. Фрідмен, У. Шарп, Й. Шумпетер та інші.

Структурна модернізація регіональної економіки висвітлюється у працях вітчизняних науковців, у тому числі у наукових наробках: О. Амоши, Б. Буркинського, М. Бутка, А. Власюка, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Долішнього, І. Дунаєва, В. Кулішова, П. Любченко, М. Михальченка, М. Пашкевича, С. Пирожкова, С. Романюка, В. Сіденка, В. Симоненка, І. Сторонянської, С. Тульчинської, С. Штефана, С. Шульця та багатьох інших.

Але, незважаючи на актуальність тематики структурних зрушень регіональної економіки, питання управління структурною модернізацією регіональної економіки залишаються недопрацьованими та вимагають подальших наукових розвідок.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті виступає обґрунтування значення управління процесами структурної модернізації регіональної економіки.

Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження було поставлено та вирішено такі завдання:

— виявлено значення управління структурними зрушеннями регіональної економіки;

— виокремлено ряд напрямів щодо оптимізації структурних пропорцій регіональної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Загальновизнаним серед світового наукового співтовариства є факт того, що політика управління структурною модернізацією займає важливе місце у системі регуляції економічної системи і є насамперед виразником ключових цілей, напрямів та особливостей національної економічної системи.

Якщо казати про регіональну структурну модернізаційну політику, що є частиною державної політики,

то вона формується під впливом географічних та історико-культурних особливостей, які зумовили структурні пропорції конкретного регіону. Проблематика ефективної її розбудови особливо актуалізується в епоху діджиталізованого глобального економічного простору та інноваційної технологізації як наріжного каменю економічного розвитку регіонів та світової економіки в цілому.

Ефективна національна політика управління структурною модернізацією в умовах наростання геополітичної напруженості на світовій арені та активних процесів транснаціоналізації повинна бути зосереджена на стимулюванні збалансування структурних асиметрій регіонів шляхом ліквідації непродуктивних та неперспективних галузей та виробництв, розбудови стабільного інституційного середовища, яке б дозволило обмежити чутливість регіональних економічних агентів до екзогенних впливів за рахунок стабілізації внутрішньосистемних процесів та структурних пропорцій в регіонах та країні.

Будь-яка політика управління структурною модернізацією передбачає наявність відповідних атрибутів у вигляді обґрунтування її необхідності та визначення мети, набору формальних стандартів, критеріїв та регламентів, інструментарію та інститутів, системи моніторингу і контролю. Проведення політики управління структурною модернізацією базується на розумінні суспільством її стратегічної корисності, оскільки заходи в її рамках є, як правило, досить дорогими. Нарешті, її реалізація передбачає регламентоване і відповідальне співробітництво всіх гілок влади і широкую участь приватного капіталу [9, с. 58].

Такий підхід є універсальним незалежно від політичних та географічних особливостей регіонів, адже формує системоутворюючу основу політики регулювання структурних зрушень.

Процес розгляду та дослідження економічних систем незалежно від їх рівня, політичної або географічної приналежності ґрунтується, перш за все, на використанні системного підходу, тобто комплексного розгляду всіх елементів та підсистем досліджуваного об'єкту. Проте неможливо оминути значну роль саме структурного компоненту економічних систем різного рівня, у тому числі регіонального, який є насамперед проекцією наявних пропорцій між окремими сферами економіки у їх динаміці та розвитку, більш того, виступаючи при цьому у ролі універсального індикатору стану регіональної системи, її можливостей протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Наріжним каменем стабільного функціонування та розвитку будь-якої країни є збалансований підхід у питаннях забезпечення оптимальних пропорцій національної економіки. Підтвердженням цієї тези є досвід європейських країн, які за рахунок глибоких трансформацій економічної структури створили сприятливе середовище для інтенсифікації інноваційних процесів, раціоналізації виробничих сфер та планомірного зростання економічних показників регіонів. Стрімкий розвиток виробничого та зовнішньоекономічного потенціалу країн азіатського регіону, обумовлений також активною політикою щодо стимулювання позитивних структурних зрушень у напрямку технологізації та модернізації тих галузей обробної промисловості, які дозволяють генерувати високу додану вартість та в умовах вільної конкуренції забезпечують каталізацію процесів науково-технічного розвитку.

Особливе значення управління процесами структурної модернізації висвітлюється науковцями [1–4; 6; 8] в контексті отримання позитивних економічних ефектів через призму ефективності управління. І.В. Дунаєва зазначає, що модернізація регіональної політики "передбачає досягнення скоріше соціальних та політичних цілей, котрі мають надалі стимулювати появу вже економічних ефектів" [1, с. 16]. Таким чином, авторка вва-

жає системоутворюючим чинником не структурну модернізацію регіональної політики, а саме регіональну політику модернізації, результативністю якої є отримання економічного ефекту. Погоджуючись із думками таких науковців: І.В. Дунаєвої [1], Г.С. Коротєєвої [10], В.Н. Миленського [2], С.І. Штефана [10] та інших відносно того, що модернізація регіональної економіки є наслідком ефективного регіонального управління. Однак модернізація регіональної економіки дає можливість отримати ефекти, що виступають певними якісними та кількісними показниками регіонального розвитку.

Під час дослідження соціально-економічного регіонального розвитку автори наголошують на пошуку, мобілізації, активізації та залученні нетрадиційних ресурсів виробництва, а також управлінських поштовхах, спроможних перетворити потенціал регіонів у капітал та залучити його до розширеного економічного відтворення. Внаслідок цього отримується синергійний ефект для регіональної економіки. "Розвиток регіонів щоразу частіше акцентується на пошуку і мобілізації внутрішнього невикористаного потенціалу території, що спирається на стратегічне управління у досягненні довгострокових цілей та на зростання сполучної якості наддержавного, державного і регіонального управління" [3, с. 18].

Структурну модернізацію регіональної економіки під кутом регіональної економічної політики також розглядає А. Прокопюк, зазначаючи, що регіональна економічна політика структурної модернізації являє собою "сукупність заходів, які реалізуються суб'єктами економіки регіону задля досягнення поточних та стратегічних цілей економічного розвитку регіону, тобто розглядається як складова регіональної економічної політики... При цьому, регіональна економічна політика структурної модернізації виступає засобом впливу на здійснення структурних змін в економіці регіонів, а також сукупністю цілей, завдань, напрямів і механізмів діяльності органів державної та регіональної влади щодо формування оптимальної структури економіки регіонів для раціонального використання потенціалу та конкурентних переваг територій" [6, с. 89].

На наш погляд, неможливо здійснювати структурну модернізацію регіональної економіки без проведення регіональної політики модернізації, що є частиною державної політики структурної модернізації. Але регіональна політика модернізації виступає інструментарієм структурної модернізації регіональної економіки.

ВИСНОВКИ

Управління структурною модернізацією регіональної економіки повинно спрямовуватися на ряд перспективних напрямів щодо оптимізації структурних пропорцій регіональної економіки, серед яких слід відмітити:

- ефективну пріоритезацію ключових галузей економіки регіонів, орієнтованих на розробку інноваційних продуктів з високою доданою вартістю;
- згортання депресивних галузей і виробництв з метою ліквідації непродуктивних витрат бюджетних ресурсів;
- забезпечення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу у пріоритетні галузі регіону;
- стимулювання техніко-логістичної та технічної модернізації матеріальної бази виробництва за рахунок регіональної підтримки високотехнологічних та інноваційних розробок;
- розбудову потужного інституціонального поля як фактору стабілізації економічної системи;
- підтримку та повсюдне впровадження ресурсозберігаючих та безвідходних технологій виробництва;
- створення умов для повноцінного розвитку інститутів фінансового ринку;

— вироблення комплексної регіональної та державної політики, націленої на протидію деінтелектуалізації економіки, зокрема сповільнення масової міграції та збільшення видатків на розвиток освіти та профільних інститутів тощо.

Отже, збалансування структури регіональної економіки дасть змогу створити основу для стабільного розвитку системи у довгостроковій перспективі.

Подальших наукових розвідок вимагають питання ефективності механізмів та інструментів впливу державного регулювання на рівень інтелектуалізації регіонального простору.

Література:

1. Дунаєв І.В. Модернізація регіональної економічної політики: ідентифікація і семантичний аналіз понятійного апарату. Актуальні проблеми державного управління. Одеса, Вид-во ОРІ НАДУ, 2015. № 4 (64). С. 16—20.
2. Миленський В.М. Теоретичні підходи до модернізації регіональної економіки. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1 (2). С. 322—326.
3. Михальченко М. Політична реальність в Україні: трансформація, модернізація, революція? Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2005. Вип. 7. С. 18—27.
4. Пашкевич М.С., Лисунець К.П. Принципи модернізації економіки регіонів України в аспекті сучасної регіональної політики. Ефективна економіка. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_7 (дата звернення: 20.01.2020).
5. Попазогло В.С. Деструктивні неформальні політичні інститути: форми прояву та механізми протидії. Політичне життя. № 1. 2018. С. 85—90.
6. Прокопюк А. Методологічні засади та напрями реалізації державної структурної політики. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2016. Вип. 2 (56). С. 82—99.
7. Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ "КПІ", 2009. 488 с.
8. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Ви-во "ПП Вишемирський В.С.", 2014. 210 с.
9. Тульчинський Р.В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во "ПП Вишемирський В.С.", 2018. 400 с.
10. Штефан С.І., Коротієва Г.С. Фінансові інститути і інструменти модернізації економіки регіонів України. Комунальне господарство міст. 2014. № 113. С. 223—228.

References:

1. Dunaiev, I.V. (2015), "Modernization of regional economic policy: identification and semantic analysis of the conceptual apparatus", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia. Odesa, Vyd-vo ORI NADU, vol. 4, no. 64, pp. 16—20.
2. Mylen'kyj, V.M. (2013), "Theoretical approaches to the modernization of the regional economy", Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti, vol. 1, no. 2, pp. 322—326.
3. Mykhal'chenko, M. (2005), Politychna real'nist' v Ukraini: transformatsiia, modernizatsiia, revoliutsiia? [Political reality in Ukraine: transformation, modernization, revolution?], Suchasna ukrains'ka polityka. Polityky i politolohy pro nei, Kyiv, Ukraine.
4. Pashkevych, M.S. and Lysunets', K.P. (2014), "Principles of modernization of economy of regions of Ukraine in the aspect of modern regional policy", Efektyvna ekonomika, vol. 10, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_7 (Accessed 20 January 2020).

5. Popazohlo, V.S. (2018), "Destructive informal political institutions: forms of manifestation and mechanisms of counteraction", Politychne zhyttia, vol. 1, pp. 85—90.

6. Prokopiuk, A. (2016), "Methodological foundations and directions of implementation of state structural policy", Visnyk Sums'koho natsional'noho aharnoho universytetu, vol. 2, no. 56, pp. 82—99.

7. Tul'chyns'ka, S.O. (2009), Intelektual'no-innovatsiina modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.

8. Tul'chyns'ka, S.O. (2014), Perspektyvy ta dominanty rozvytku intelektual'no-innovatsiinoi systemy rehioniv Ukrainy [Perspectives and dominants of development of the intellectually innovative system of the regions of Ukraine], Vyd-vo "PP Vyshemyrs'kyj V.S.", Kherson, Ukraine.

9. Tul'chyns'kyj, R.V. (2018), Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo "PP Vyshemyrs'kyj V.S.", Kherson, Ukraine.

10. Shtefan, S.I. and Korotieieva, H.S. (2014), "Financial Institutions and Instruments of Modernization of the Economy of the Regions of Ukraine", Komunal'ne hospodarstvo mist, vol. 113, pp. 223—228.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2020 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292